

KAJ AHL SVED

”Grin int för meg tu vita päron”

Potatissånger som lokal sångpraktik i Nagu

Skärgårdssamhället Nagu har ett rikt kulturliv, bland annat flera musikfestivaler och evenemang som på olika sätt berikar den fast bosatta befolkningens vardag. En stor del av kulturevenemangen genomförs på sommaren och riktar sig till turister och sommargäster. Bland utbudet hittar man ”Potatifestivalen De Vita Päron” som vanligtvis arrangeras veckan innan midsommar. Festivalen som arrangeras av den lokala kulturföreningen Multiculti rf är varken en renodlad musikfestival eller en matfestival utan en marknadsdag med fokus på närproducerade produkter och olika typer av program. I centrum står nypotatisen, det vill säga de vita potatisar som på Nagudialekt kallas ”vita päron”.

Marknadsdagar och skördefester kopplade till årstidsrytm har ur ett historiskt perspektiv varit förknippade med musik, sång och dans. Potatifestivalen är inget undantag eftersom ett stående inslag i festivalprogrammet är framförandet av ”potatissånger”, eller ”päronsånger” som de kallas på dialekt. Den här traditionen verkar ha fått sin start år 2005 då en handfull sånger med potatistematik författades av lokala kulturpersonligheter för att framföras på den allra första potatifestivalen. En del av dessa sånger sjungs på standardsvenska medan andra framförs helt eller delvis på dialekt.

Även om man i själva kontexten (en marknadsdag) och tematiken (potatis) både kan se kopplingar till jordbrukssamhällets årstidsrytm och tolka potatissånger som en form av skörde- eller arbetsånger, rör det sig om relativt nyskrivna sånger – inte muntligt traderad och

insamlad folklig kultur med bakgrund i det äldre agrarsamhällets musikkultur och årstidsrytm. Det är med andra ord varken insamlad folklig kultur som levandegörs (som folkmusik) eller nyproduktion (jfr Arvidsson 2023) utan en förhållandevis ny men hos lokalbefolkningen uppskattad tradition, som inte lätt låter sig inordnas i en bestämd genre. I den här texten illustreras således en ”ny” men historiskt rotad tradition i vardande, som uppstått i anslutning till en festival som kulturellt ramverk.

Det som gör sångerna unika, utöver potatistematiken, är att de flesta är författade på melodin till sången ”Don’t cry for me Argentina” (1976/1978, text: Tim Rice, musik: Andrew Lloyd Webber; se t.ex. Madonna 2018). Varför en sång om Argentinas före detta president Juan Peróns andra hustru Eva ”Evita” Péron valts som grund för sånger om nypotatis från Nagu kan främst förklaras genom den alliteration som finns mellan Evita Perón och hur ”vita päron”, det vill säga vit potatis, uttalas på Nagudialekt: Perón och dialektens päron [perun] ligger nära varandra i uttal, medan standardsvenskans päron (frukten) uttalas tydligt annorlunda. Det är denna fonetiska närhet som möjliggör ordleken Evita Perón – De Vita Päron och den fiktiva rollgestalten Evita Päron. Den dialektala användningen av ordet päron kan dessutom skapa ytterligare förvecklingar över språkgränsen. På finska heter potatis peruna, medan frukten päron är päärynä.

Sångaren som får i uppdrag att sjunga på festivalen går således in i rollen som Evita Päron. Ifall sångerna sjungs av en man har han kallats

Evert Pärön. Följaktligen kan man i själva framförandet se drag av karnevalism (Bachtin 2007), medan sångerna präglas av ett humoristiskt anslag som är typiskt för musik på dialekt (se t.ex. Brusila 2020). Sångerna kallas i folkmun för "päronsånger", vilket är i linje med festivalen som är en "päronfestival". I den här texten kommer jag att kalla sångerna för potatissånger.

Vid festivalen i juni 2025 gjorde Birgitta "Gittan" Holmberg, som var festivalens första Evita Pärön, comeback då hon framförde fem potatissånger a cappella. Utgående från detta uppträdande är syftet med den här artikeln att sätta in traditionen med att sjunga potatissånger i både en musikalisk och en bredare kulturell kontext. Jag frågar således: Vad kan sångerna berätta om potatisodling i Nagu och måltidskultur där speciellt nypotatis ingår?

Samtidigt intresserar jag mig för hur framförandet av sångerna fungerar som uttryck för en lokal och uttryckligen finlandssvensk identitet. Den senare frågeställningen är speciellt intressant inom ramen för Nagus utveckling mot en turistiskt inriktad sommarort med förändrad språklig dynamik. Jag strävar således inte efter att göra en uttömmande historisk översikt av sångpraktikens utveckling utan snarare att illustrera och kontextualisera den förhållandevis unga sångtraditionen.

De fem sångerna spelades in i samband med forskningsprojektet Somecos (Sonic Mediations and Ecocritical Listening) fältarbete i Nagu de två första veckorna i juni 2025. Projektet är en longitudinell studie som studerar förändringar i ljudlandskapet på sex mindre orter i Europa och uppföljning till studier från 1975 och 2000 (se

Birgitta "Gittan" Holmberg i rollen som Evita Pärön vid Potatissfestivalen i Nagu den 14 juni 2025.
Foto: Kaj Ahlsved.

vidare Someco 2025). Som en del av fältarbetet dokumenterades Potatisfestivalens ljudlandskap och i och med detta även de sånger som framfördes. Projektets forskare kände inte till vare sig festivalen eller sångtraditionen innan fältarbetet.

Sångerna har i efterhand transkriberats och det inspelade materialet har kompletterats med intervjuer, både spontana intervjuer på plats i vimlet och semistrukturerade temaintervjuer. Även pressmaterial har bidragit till att kontextualisera festivalen och sätta in den i ett historiskt sammanhang där även Nagus utveckling till sommartistort kan beaktas. Analysen fokuserar på potatissångerna, vilket innebär att andra musikaliska aktiviteter som till exempel hornseptetten Sointu-seitsikkos musicerande samt den tidigare traditionen att sjunga "Kuckuvisan" (Meriläinen 2024; se SLS 352 uppteckning 451 och Stolpe 2021) på festivalen faller utanför avgränsningen. Under årens lopp har det även författats andra sånger, bland annat en rap (se Hollmén 2007) och en sång på melodin till den traditionella finlandssvenska sången "Vem kan segla". De lämnas dock utanför i och med fokuset på de sånger som lyftes fram 2025.

Potatissånger som forskningsmaterial och sångpraktik

Innan jag gör en mera detaljerad analys av sångerna behövs en presentation av materialet och en diskussion om sångfenomenet i relation till likartad sångkultur.

Potatissångerna framförs i regel inte utanför festivalkontexten (i2025); de sjungs med andra ord i princip en gång om året. De har heller inte spelats in eller publicerats i sångböcker. Texten till den mest kända potatissången "Odlarens lovsång till 'De vita Päron'", författad av Ros-Mari "Rosi" Eskills, har dock publicerats i *Pro*

Nagubladet i juni 2025 (*Pro Nagubladet* 2025: 48–49). Den framförs i regel varje år och är i sin helhet på dialekt. De övriga fyra är författade på standardsvenska, men två av dem använder det dialektala ordet "päron" för potatis i olika kombinationer, exempelvis "nypäron" eller "päronbönder". Två av sångerna är helt på standardsvenska. Eskills liksom Holmbergs sång är de enda som är satta till hela melodin, medan de övriga bygger på refrängen, den mest kända delen av den ursprungliga sången.

Under traditionens tjugoföråriga historia har sånger framförts av många och på olika sätt: ibland a cappella, ibland med kompgrupp, ja, de har även framförts av en lokal kör. (i2025) De sånger som sjöngs på årets festival framfördes dock helt a cappella. Det fanns planer på att framföra de två sångerna som helt bygger på den ursprungliga melodin med ackompanjering av hornseptetten Sointu-seitsikko som fanns på plats och som musicerade innan och efter framförandet. Beslutet att trots allt sjunga utan ackompanjering grundade sig på att det gav exekutören större frihet att placera texten korrekt i stunden (i2025).

Att sätta ny, ofta humoristisk, text till internationella hitlåtar är inte något som är unikt för just dessa sånger. Tvärtom kan man konstatera att praktiken har en lång tradition inom finlandssvensk musik (Brusila m.fl. 2024:201) och där ofta setts ha sin bakgrund i den revytradition som varit stark inom speciellt ungdomsrörelsen.

Populära artister som i Finland byggt sin karriär på humoristiska sånger på svenska är inte minst humorgruppen KAJ och komikern Alfred Backa, vars musik föregåtts av Lasse Erikssons och Anders Teirs covers på Närpesdialekt. KAJ och Alfred Backa brukar anses ha sin bakgrund i den österbottniska revytraditionen och den senare har även gjort sig känd för att sprida sina parodier på Youtube (Brusila 2020). Brusila har konstaterat att utgångspunkten för Alfred Backa

Tabell 1. Sammanfattning av de fem "potatissångernas" form och innehåll

Begynnelseord eller titel	Textförfattare	Språklig varietet	Form	Tema/perspektiv
"Tala till mig om potatis ..."	Krisse Bång	Standardsvenska	Satt på refrängens melodi. Enstrofig.	Hyllning till potatisen som matingrediens (smör & dill).
"Odlarens lovsång till 'De vita Päron'"	Ros-Mari "Rosi" Eskills	Nagudialekt	Texten är satt till hela den ursprungliga melodin.	Odlarens perspektiv på Nagupotatis.
"Skraj för mig, gamla potatis ..."	Kaj Nyrén	Standardsvenska	Satt till refrängens melodi. Tvåstrofig (två verser).	Hyllning till Nagupotatis ("Jag är guld värd", snaps, sill).
"Nu är tiden inne ..."	Birgitta Holmberg	Standardsvenska men "päron" i stället för potatis.	Texten är satt till hela den ursprungliga melodin.	Potatisen lyfter fram sin mångsidighet och förträfflighet.
"De vita päron i Norden ..."	Lilly Lindbom	Standardsvenska men "päron" i stället för potatis.	Enstrofig, på refrängens melodi. De fyra sista fraserna repeteras med ny text.	En hyllning till nypotatisen. (Äts med sill och dill.)

är den inkongruens som skapas genom att kombinera skämtets tema med oväntade musikstilar. Även potatissångerna kan sägas bygga på samma princip då texter om potatisodling i Nagu kombineras med en "oväntad" melodi med bakgrund i en musikal om Argentinas politiska kontext. Dock är de inga parodier i samma omfattning som Backas sånger och videon: potatissångerna driver inte med något specifikt fenomen.

KAJ och Alfred Backa men även hårdrocksbandet 1G3B är exempel på hur digital teknologi idag möjliggjort spridandet av musik på dialekt som annars inte skulle kunna bära sig på musikindustriella premisser. De, liksom de många artister som kommit i kölvattnet av deras framgång, har även bidragit till att dialekt- och språkbruksmångfalden ökat, vilket har stärkt regionala språkliga identifikationer (Brusila m.fl. 2024:69). Potatissångerna skiljer sig ändå från de ovannämnda exemplen eftersom de, trots att de bygger på en mycket spridd melodi, inte

är medieförmedlade musikprodukter. Sångerna är inte heller förknippade med någon specifik artists repertoar utan bygger på tanken att de sjungs årligen på festivalen, av en person som antar rollen som den fiktiva Evita Päron.

Melodin och den ursprungliga texten möjliggör olika kreativa vägar för textförfattaren, och i detta kan man även se likheter med folkrörelsernas musikkultur där nya texter författades till populära melodier för att snabbt och enkelt kunna läras in och sjungas utan krav på notläsningsförmåga (se t.ex. Selander 1996; Bohman 1995; Ahlsved 2025a). Gemensamt för den ideologiska folkrörelsesången och de lustiga potatissångerna som framförs i Nagu är det ställningstagande innehållet, nämligen syftet att föra fram ett budskap, även om det i det senare fallet kan ses som något så alldagligt som (Nagu)potatisens förträfflighet. Dock karaktäriseras inte sångpraktiken av unison sång, vilket kan ses som typiskt för folkrörelsesång i dess olika former. Som

humoristiska visor baserade på melodilån kan de även jämföras med den typ av sällskapssånger som bara sjungs i vissa givna situationer, nämligen snaps- eller skålvisor (se Mattsson 2022:10 för diskussion). Detta trots att potatissångerna framförs i formen av publika uppträdanden vilket inte är typiskt för snapsvisekulturen.

Härnäst kommer jag att diskutera själva festivalkontexten för att sedan gå in på sångernas och sångkulturens relation till potatisen, odlandets årstidsrytm samt matkulturen. I avsnittet diskuterar jag sångernas koppling till finlandssvensk sångkultur och konstruerandet av identitet.

Potatisfestivalen som arena för humoristiska sånger om potatis

Potatisfestivalen i Nagu har arrangerats sedan sommaren 2005 och har vanligtvis gått av stapeln veckan innan midsommar. Tankar om en festival som skulle fokusera på lokalproducerad mat fanns dock redan tidigare. Potatisfestivalen brukar nämligen ses som en arvtagare till den så kallade Nagukarnevalen som arrangerades redan på 1970-talet. Det var ett återkommande sommarevenemang organiserat av lokala föreningar och frivilliga, som kombinerade musik, marknadsverksamhet och olika publikaktiviteter. Exempelvis arrangerades dans vid ungdomslokalen Framnäs. Nagukarnevalen hade en betydande social och kulturell funktion men präglades även av organisatoriska och logistiska utmaningar. Speciellt på 1990-talet hade karnevalen en problematisk "svans", det vill säga förknippades med stök och fylla vilket informanter lyfter fram i intervjuer ännu 2025.

Redan när ordningsproblemen med Nagukarnevalen dryftades i lokalpressen fanns det tankar om att satsa på en festival med fokus på potatis som kunde placeras i början av juni (LS

9.2.1995). Då kunde fokus riktas mot nypotatisen och festivalen skulle mera få karaktären av en skördefest förankrad i Nagus långa historia som ort med koppling till potatisodling. Nagu har, liksom många andra åboländska orter i Egentliga Finland (varifrån ca 70 % av Finlands nypotatis kommer), en stark tradition av att odla potatis. Som skärgårdskommun kan man odla och skörda nypotatis tidigt, och man var länge bland de första i Finland att kunna leverera inhemsk potatis på försommaren.

Det finns även potatisfestivaler på andra orter, av vilka den mest kända har arrangerats i Alingsås i Sverige sedan 1980-talet. Alingsås är en central del av den svenska och nordiska potatishistorien genom entreprenören Jonas Alströmer (1686–1761) som hade en viktig del i spridandet av kunskapen om potatisen som potentiell basföda på 1700-talet. Till Finland anses potatisen ha spridits via Fagervik gård i Ingå där den odlades redan på 1730-talet (Norrback 2022), och ortens stolta potatishistoria visar sig bland annat i den så kallade Ingågröten som görs på potatis (se Olkinuora 2018; jfr Edfelt & West 2014:44). I Sibbo fanns det en potatisfestival (ca 1993–1998) men den arrangerades på hösten. Detta trots att Sibboodlarna förr var kända för nypotatis, speciellt den så kallade Sibbo bittiga (Hwk 22.09.1998). Man kan konstatera att förebilder fanns för Naguborna när man skapade en potatisfestival för att lyfta fram lokalproducerad mat och kultur.

Genom fokuset på synlighet för lokalproducerad mat kan man med fördel se Potatisfestivalen som en arena, det vill säga en skådeplats för att visa upp något, och det återkommande sjungandet av potatissånger som en scen där framträdanden tar plats (jfr Lundberg m.fl. 2000). De potatissånger som ges tillträde tangerar ofta potatisens förträfflighet i allmänhet och Nagupotatisens i synnerhet. Premissen för att

sångerna ska sjungas på festivalen är med andra ord att de hyllar den lokalt odlade potatisen.

Den sång som kommit att bli den mest kända potatissången är Eskills sång "Odlarens lovsång till 'De vita Päron'". Den har många verser vilka belyser olika aspekter av potatisodlandet. Att på detaljnivå gå igenom hur humorn konstrueras i Eskills sång är inte möjligt, men man kan konstatera att hon kopplar samman olika perspektiv på potatisodlandet och ortens historia genom att kontrastera dem mot den ursprungliga sångens kulturella betydelser samt genom omskrivningar av förlagans text.

Utgångspunkten för hur humorn konstrueras är inte bara att melodin är bekant utan även att man kan koppla samman den med musikvideon från filmen *Evita* 1996 där Evita Perón (spelad av Madonna) i en ikonisk scen står

ensam på en balkong och sjunger till folket (se t.ex. Madonna 2018). Det är den överlägset mest kända scenen förknippad med sången "Don't cry for me Argentina". I Eskills sång sjunger bonden till potatisen i sångens två första verser. I sin text parodierar Eskills förlagan, den är således en avsiktlig förvrängning av den ursprungliga texten som präglas av Evita Peróns osäkerhet inför hur folket ser på hennes förändring. I motsats till Evita Perón tycker bonden exempelvis inte alls att det är svårt att bekänna sina känslor (efter allt att han har gjort för potatisen). Vidare hoppas bonden att den ska tro på honom, växa fort och ge tjugo till trettio potatisar per stånd (planta). Här konstrueras den humoristiska effekten genom parodi även om avsikten inte nödvändigtvis varit att förlöjliga förebilden eller

POTATISFESTIVALEN
DE VITA PÄRON
15 JUNI-KESÄKUUTA
NAGU TORG - NAUVON TORI
Klo. 10-14

10.00 Festivalen öppnas! Festivalin avaus! Seintu-Seitsikkä	10.45 Årets potatisköti Vuoden perunakööri
11.00 Evita Päron sjunger Evita Päron laulaa	12.00 Seintu-Seitsikkä speilar

MARKNAD MARKKINAT
Potatis, närmat, hantverk
Perunaa, lähiruokaa, käsityötä
POTARTIS

Odlarens lovsång till "De vita Päron"
Ord: Rosi Eskills
Musik: Don't Cry for Me Argentina

1 För meg e he int na underlit
så ja säger hur e känsa i meg
Tu mitt väx myky foet
får hed ja ha gjort för teg
Tro på meg bara
he ja vill si e en uppkomling bara grös
Undi finns de vita päron, tjugo å tretti vart stånd

Ref: Grin int för meg tu vita päron
Ja övser teg alder si
Var mat som e frys
Å ja mat itig opp
å vatt päron
mitt kära päron

2 Ja ha leta he härd ja to en chana
Tu ha blivi mitt liv djup å helt
Ja sur ut genom fenstre om solen heist siku skin
så tu siku väx bra
Tu e ju mitt tidiga päron
som ska ge peng du vita päron
He bebövs bakett allt va ja gjort

Ref: Grin int....

3 Vi ha blivi kända och berömda vi
å ja ha vart viktiger fast yvi heilla vänn värld
He vill ja inga bestid
Vi e nog lite fame
å int san illusion som manga tycks tro
För vi e Nagus päron
De bästa på heilla vär jord

Ha ja sagt e nog,
Tär e nanting moir som ja mitt såj ti neg
he e från dina ögon som he blir peng å smak
hev i de päron nut

Bild: I samband med en annons för Potatifestivalen 2025 publicerades även texten till "Odlarens lovsång till 'De vita Päron'" i *Pro Nagu*bladet (nr 13, 48–49).

potatisodlare. I sin snällhet gränsar sången således till pastisch.

Den humoristiska effekten förstärks genom inkongruens av att sången sjungs på dialekt. Att sjunga på dialekt kan ibland ses i negativ mening, som något "bondskt", mindre "värt" eller marginaliserande samtidigt som det kan stå för något lokalt och unikt (Brusila m.fl. 2024:50ff). Här står dialektens folklighet i kontrast till förlagans tankar om att vara uppklädd till tänderna (jfr textraden "dressed to the nines") men även i bredaste bemärkelse musikalformen som ett globalt kulturellt fenomen. Även Evita Perón var skådespelerska och hade ett stort folkligt stöd. Den lokala bondens perspektiv och tillit till att potatisen kommer att växa och "ge peng" efter allt bonden har gjort för den ställs här i relation till det som den ursprungliga sången representerar: "lågt" ställs mot "högt", potatis mot glitter och glamour. Humorns premiss är dock att lyssnaren har den kulturella kompetensen att identifiera förlagans ursprungliga kontext, vilket kan inkludera både sångtexten men även det visuella materialet.

I vers tre byts perspektivet: nu är det potatisen som sjunger om hur den ("vi") som rotfrukt blivit känd och viktig över hela världen, för att sedan framhäva att det är potatis från Nagu det är frågan om och att den är överlägsen alla andra potatisar. Medan den ursprungliga texten förkastar "ära och berömmelse" som illusioner lyfter potatisen självsäkert fram att potatisens uppskattning minsann inte är någon illusion.

Nagupotatisens berömmelse är ett tema som återkommer i många sånger. Att Nagu framhävs har sin bakgrund i att orten står som garant för inhemsk potatis av god kvalitet. Exempelvis i andra strofen till Kaj Nyréns text framhävs, på refrängens melodi, att ifall man har gäster så ska man se till att bjuda på potatis från Nagu:

Sörj för att ha all den fina
potatis för gästerna dina.
Den e så rund och skön,
det är min högsta bön
Ge mig potatis
Nagu potatis

I Nyréns parvis rimflätade text används den ursprungliga sångens melodi och text främst strukturellt även om den första frasens sista ord "fina" rimmar med originalets "Argentina". Denna hänvisning till originalet parodierar inte, det är snarare ett exempel på hur en ny text och ett nytt budskap anpassats till en befintlig melodistruktur.

Nyréns hyllning till Nagu potatis tar avstamp i marknadslogik och efterfrågan. I takt med att priserna pressas står odlingsorten – inte potatissorten – som garant för högkvalitativ nypotatis. Jaget i sången är alltså inte en bonde utan en konsument på jakt efter den bästa potatisen man kan få: potatis från Nagu. Potatisens popularitet och den hårda konkurrensen kan illustreras med ett exempel från nypotatispremiären i Helsingfors 1998 där svensk potatis hade sålts som potatis från Nagu. I en artikel i *Landsbygdens Folk* konstaterades det att det inte är olagligt att sälja potatis till lågt pris "men att sälja importpotatis som Nagupotatis är direkt kriminellt" (Laurén 1998). Genom att potatisen tillskrivs Nagu som lokalitet och odlingsort ges den ett visst värde och en viss kvalitet.

Nagupotatis är vida känd ännu idag, men de senaste åren har odlarna blivit allt färre eftersom man har kämpat med sämre lönsamhet på grund av stigande kostnader och konkurrens från importerad potatis från södra Sverige (Edberg 2023). Även om sångerna är humoristiska lyfter de fram en utmaning för potatisodlarna som aldrig nämns explicit: konkurrensen från billig importerad nypotatis från södra Sverige.

Potatissånger som skildrare av förändrade årstidsrytmer

Att lyfta fram nypotatis, vilken skördas på försommaren, kan idag te sig som en självklarhet, men ur ett längre, historiskt perspektiv är det ett relativt nytt fenomen att äta nypotatis. Att skörda potatis tidigt var förut en risk eftersom höstens skörd kunde slå fel och risken för svält då var stor. Att äta ny- eller färskpotatis är således en lyx som många inte kunde unna sig förrän en god bit in på 1900-talet.

Historiskt sett har potatis varit en garant för att människor ska klara sig igenom den karga vintern utan att behöva "gnaga på kålrötter", som den svenske poeten Dan Andersson (1888–1920) formulerade det kring sekelskiftet 1900. I Anderssons dikt "En skön sång om potatis" (Andersson u.å.) som har satts till musik av flera artister speglas potatisens förträfflighet mot speciellt ätandet av rotfrukter. Dan Andersson går till och med så långt att han frågar sig vad man gör med sill och nubbe (snaps) om man inte har "jordbär" att fylla magen med. Andersson syftar här inte på vare sig nypotatis eller mid-sommarfirande utan på den potatis som skördas på hösten. Den äts med sill eftersom det var vardagsmat.

De potatissånger som nu författats skildrar således en förändrad värld där självhushållning fått ge vika för professionaliserat odlande och marknadsekonomi. I de äldre visor om potatis som hittas i arkiv tas det ofta fasta på just potatisen som basföda – eller som grundingrediens för att göra sprit – innan nypotatis överhuvudtaget äts i de nordiska länderna. Denna förändring märks genom att nypotatisens värde för odlaren framhävs i sångerna. Det är nypotatisen som ska "ge peng", för att låna Eskills formulering.

I många av texterna slås man av likheten i hur potatisen äts nu och hur den äts förr. Av första

strofen i Nygréns sång kan man dra slutsatsen att Nagupotatisen äten med snaps och sill är av stort ekonomiskt värde, medan den fula, gamla, ja rentav äldsta, potatisens största förtjänst är att ur den växer nya potatisar gratis. Det är nypotatisen som, i förhållande till höstens potatis, är både ekonomiskt och smakligt överlägsen:

Skraj för mig, gamla potatis.
Ja visst, för dig får man gratis.
Men jag är guld värd,
med snaps och sill förtärd,
e jag en kung.
Nagu potatis.

Man kan genom att studera potatissångerna koppla dem till samhällsliga förändringar och potatisodlandets årstidsrytm. När man idag talar om förändringar kan man inte undgå att tangera klimatförändringen som har förändrat traditionella odlingsrytmer på många platser i världen. Mildare vintrar har bidragit till att man kan odla och skörda tidigare men även till nya utmaningar i form av exempelvis tidigare okända skadeinsekter.

När Someco-projektet gjorde fältarbete i Cembra i norra Italien gjordes vi till exempel medvetna om hur vinodlandets rytm förskjutits. Tidigare skördade man vindruvorna i oktober, nu görs det i september. Detta får även konsekvenser för sångkulturen: de traditionella årstidssånger som sjungs representerar en svunnen tid när skördandet ägde rum i oktober. (Ahlstved 2025b; jfr Vikman 2009:129.) I folksångerna skördar man alltså i en annan månad än vad som numera är brukligt.

Att man nu skördar potatis även under försommaren är inte något som kan härledas till ett förändrat klimat. Men det varmare klimatet har bidragit till att man kan sätta och skörda potatis tidigare på våren, och följaktligen finns nypotatis numera till försäljning redan veckorna kring

skolavslutningen i månadsskiftet maj–juni. Några direkta konsekvenser för potatissångerna har det inte eftersom de sjungs enbart på potatissfestivalen och vanligtvis veckan innan midsommar. Tidpunkten är således mer kopplad till nya (agri) kulturella rytmer och mattraditioner än förändrade årstidsrytmer.

I de potatissånger som framfördes vid 2025 års festival reflekteras inte klimatförändringar i texten. Måhända beror det på att de är författade för 20 år sedan då medvetenheten kring dessa saker var mindre. Man kan dock fråga sig om inte klimatförändringar på andra orter, som har gjort odlings säsongen mer gynnsam – särskilt i södra Sverige, därifrån importpotatis ofta kommer – indirekt har påverkat behovet av att genom sång och musik lyfta fram lokalproducerad potatis.

En vädermässig utmaning som kvarstår trots att trenden går mot mildare vintrar är nattfrost. I refrängen till Eskills sång har utmaningen med nattfrost formulerats som förpliktelse gentemot potatisen. Potatisodlaren lovar att aldrig överge potatisen utan i händelse av frost stiga upp och vattna den.

Grin int för meg tu vita päron
jag överger teg alder si
var natt som e fryser
å ja mått stig opp
å vatn päron
mitt kära päron

Att "grina" är ett talspråkligt verb som i olika svenska språkliga varieteter, inte minst historiskt sett, kan betyda både att skratta och gråta. I detta dialektala sammanhang ska "Grin int för meg" förstås som "gråt inte för mig, du vita päron", det vill säga som en parafraas på "Don't cry for me Argentina" och Evita Peróns (fiktiva) hängivelse och löfte till folket. Löftet är omformulerat till att inte svika den försvarslösa vita, tunnskaliga potatisen. Att bevattna potatisen är

ett effektivt men mödosamt sätt att undvika att den fryser och skörden förstörs (Edberg 2023). Dylika vädermässiga kast förknippade med det finländska klimatet och våren gör potatisodlandet utmanande och resurskrävande. Det förändrade klimatet har dock på sikt förutspått kunna öka efterfrågan på finländsk potatis (Wallendahl 2025).

Den mångsidiga potatisen som kulturarv

Nypotatisen är, som framkommit tidigare, sammankopplad med försommarens matkultur. Ju längre in juli man kommer desto mindre "färsk" är potatisen även om det vanligtvis är först några veckor efter midsommar som privatpersoners odlade potatis kan skördas och förtäras. När potatisen ska ätas framgår inte av sångerna men hur den ska förtäras framträder i många potatissånger, det vill säga sångernas texter illustrerar den matkultur som nypotatisen är en central del av och som aktualiseras speciellt kring midsommar. Krisse Bångs sång är ett typiskt exempel:

Tala till mej om potatis,
knölen ja innerligt älskar,
djupt dränkt i smör,
välprydd med dill.
Dej vill jag smaka,
dej vill jag bita – mums.

Återkommande formuleringar om smör och dill men även snaps och sill lyfter fram mattraditioner som kulturarv. Sången och dansen kring midsommarstången finns upptagen i Sveriges lista över immateriellt kulturarv, men även maten som äts och snapsen som dricks är en central del av midsommarfirandet (Levande kulturarv 2025). Midsommar (som en form av sommarhögtid vid sommarsolståndet) har firats i Finland långt innan den moderna svenska

midsommartraditionen utvecklades, men vissa delar av det firande som vi i dag tänker på som "midsommar" har spridits mellan länder i Norden (se t.ex. Bergman & Ekrem 2020:210–231). Det är även ur det perspektivet man kan förstå Lilly Lindboms sång där speciellt odlandet av "vita päron" ses som något kopplat till den geografiska platsen "Norden", det vill säga som något gemensamt för de nordiska länderna:

De vita päron i Norden,
som vuxit upp ur jorden.

Först ska dom äras,
o sen förtäras
med sill och dill till.

Jag vill ha mera.

[reprise på det fyra sista melodifraserna av refrängen]

Dom smeker gommen,
du är välkommen
att bara njuta,
de vita päron.

Det nordiska kan här tolkas som en föreställd kulturell gemenskap (jfr Anderson 2006) där man förenas i att skörda och avnjuta nypotatis på sommaren. Ätandet av nypotatis är visserligen gemensamt för de nordiska länderna, men tidpunkten varierar och traditionen har olika styrka. I själva verket är det just i Sverige och Finland som nypotatis och sill idag har den mest självklara platsen vid midsommarfirandet. Innan nypotatis äts var filbunke en typisk midsommar-delikatess (se t.ex. Bergman & Ekrem 2020:218).

Det är inte bara som nypotatis potatisen är en del av den lokala och "nordiska" matkulturen. Potatisen har haft så många användningsområden att den har beskrivits som en framgångssaga i Norden, detta trots att det tog en god stund för den att bli allmän. Det var framför allt det stigande priset på spannmål som framtvängde intresset. Genom att använda potatis kunde man

spara på spannmål i exempelvis bakning (se t.ex. Norrback 2022). Just potatisens mångsidighet är något som Holmberg, själv hushållslärare till sin utbildning, har lyft fram i sin sång.

[refräng]

Så gråt ej för mig, päronbönder,
jag ska inte koka sönder.

Ni får er peng,
fast jag blir gratäng.
Mig kan dom mosa,
men ni får gosa.

[outro]

Ha inte sagt dig,
det är så mycket mera som jag duger till.
Baka med mig, gör tortilla,
päronhara eller vad du vill.

Potatisens mångsidighet accentueras genom hänvisning till att den är ekonomiskt värdefull i många former: som mos och gratäng men den kan även användas till bakning, anpassas till nya maträtter (tortilla) samtidigt som den är djupt rotad i den lokala mathistorien genom lokala maträtter som "päronhara". Det sista är ett dialektalt mångtydigt begrepp som figurerar runtom i Svenskfinland med olika betydelser, stavning och uttal (Ordbok över Finlands svenska folkmål 2025). I Nagu verkar "päronhara" [pärun-hara] vara både en måltid och en maträtt. Som måltid äts den i anslutning till att den sista potatisen har skördats på hösten, det vill säga när "haren springer över åkern". Måltiden representerar således slutet av potatisodlandets årscykel och måltidskulturen i anslutning till den. Som maträtt är den en typ av potatislåda som i Nagu kan tillredas med rökt fårkött eller bacon om man vill göra en modern variant (i2025; jfr Edfelt & West 2014:44). Som maträtt har päronhara alltså inget med hare att göra. Det finns heller ingen speciell sångtradition förknippad med den måltiden.

Potatissångernas koppling till snapsvisekultur

Textförfattarnas många hänvisningar till "snaps och sill" är speciellt intressant eftersom de antyder sociala situationer kopplade till finlandssvensk (måltids)kultur där även sång ingår. Nu syftar jag inte på ringlekar kring midsommarstången utan den form av dryckesvisor som kallas snapsvisor (se Mattson 2022).

I Finland har snapsvisesång och även författandet av så kallade snapsvisor setts som en typisk finlandssvensk tradition, ja till och med som en del av att vara eller genom sång bli finlandssvensk (se Djupsund 2018; Mattson 2002:215). Snapsvisesången är idag så populär bland finlandssvenskar att folkloristerna Anne Bergman och Carola Ekrem (2020:191) dragit slutsatsen att förkärleken för snapsvisesången bidragit till att "sill och potatis" idag har blivit en festrätt vid många tillfällen. I det här avslutande avsnittet vill jag peka på likheter mellan potatissånger och snapsvisor: både strukturella och språkliga, av vilka det senare även är kopplat till konstruerandet av identitet.

Man kan inledningsvis konstatera att snapsvisor är en form av dryckesvisa som sjungs till snapsen. I musikalisk mening rör det sig om korta enstrofiga sånger som är författade på bekanta melodier och som ofta framförs utan ackompanjemang. Noter behövs väldigt sällan: melodihänvisningar på opublicerade sångblad räcker för sammanhang där visorna är avsedda att sjungas gemensamt. Textförfattarens hantverk bedöms ofta utgående från hur väl en ny text har anpassats till en befintlig sång. Detta gäller även de potatissånger som författats.

Speciellt de potatissånger som bara är skrivna på refrängen till originalmelodin påminner till sin struktur om en typisk snapsvisa: en enstrofig visa, med humoristisk text på rim, fyndigt anpassad till en bekant och vida spridd melodi. Den

mest bekanta men även sångbara delen av "Don't cry for me Argentina" är refrängen, och det är följaktligen ingen överraskning att de flesta potatissånger bygger på just den. Exempelvis Nyréns "Skraj för mig gamla potatis" fyller likt Lindboms "De vita päron i Norden" de strukturella krav som präglar en snapsvisa. En informant lyfte till och med fram att Nyréns sång är en snapsvisa. Om den verkligen är det beror i slutändan på i vilken kontext sången sjungs, här nöjer jag mig med att påpeka de strukturella likheterna.

Lindboms sång är speciellt intressant eftersom den lyfter fram hur nypotatisarna "smeker gommen". Detta för tankarna till hur man i snapsvisor eller skålvisor ofta beskriver hur drycken smakar eller smeker strupen när den slinker ner. Det för snapsånger typiska förhållandet av supen har i potatissångerna omskrivits till ett förhållande av potatisen.

Det är heller inte ovanligt att en snapsvisa avslutas med en uppmaning att dricka, eller kort och gott "skål!". I Krisse Bångs "Tala till mej om potatis" är skålen ersatt med ett "mums" som för att illustrera hur man efter avslutad sång ska hugga in i potatisen. Eskills sång avslutas i sin tur med en dialektal – ja nästan lite brysk – uppmaning om att häva i sig potatis: "Hev i de päron nu!" Trots att potatissångerna inte nödvändigtvis sjungs i anslutning till maten innehåller de, likt snapsvisorna, uppmaningar att ta för sig.

Trots att potatissångerna inte sjungs som snapsvisor uppvisar de likheter med de snapsånger som ofta sjungs av speciellt den svensk-språkiga befolkningen i Finland. De formmässiga likheterna med snapsvisorna samt det faktum att det inte finns potatissånger på finska förstärker fenomenets kopplingar till dylika typiskt finlandssvenska sångtraditioner och kanske även i bredare bemärkelse Nagu som en ort med en stark och levande svenskspråkig, finlandssvensk kultur.

Snapsvisor är främst ett (finlands)svenskt fenomen. På frågan varför det inte finns potatissånger på finska svarade en informant att det tidigare inte har varit nödvändigt med finska i Nagu men att det nog skulle vara mera aktuellt nu "eftersom Nagu har förfinskats" (i2025). Vad exakt som förfinskats behöver dock problematiseras. Den fasta befolkningen i Nagu är till ca 70 % svenskspråkig (Pargas 2025) och det finns en svenskspråkig men ingen finskspråkig skola på orten. Till sommaren växer Nagu kraftigt och språkmångfalden ökar då turister och sommargäster söker sig till skärgården. De vill ha betjäning på språk de förstår, vilket allt oftare är finska, standardsvenska eller något annat språk, till exempel engelska. I takt med att turismen ökat har den språkliga dynamiken på orten förändrats. Samtidigt lyfter många – även de vi har intervjuat – fram att man alltmer sällan hör Nagudialekt talas och att det finns allt färre som kan den (jfr Stolpe 2021).

Språkliga val i musik är även gränsdragningar: samtidigt som potatissångerna kan skapa känslor av samhörighet och identifikation konstrueras gränser mellan oss och dem (jfr Djupsund 2019). Potatissångerna är komplexa kulturella produkter, främst begripliga för en lokal svenskspråkig publik som kanske även upplever sig alltmer språkligt och kulturellt trängd i ett Nagu i förändring. För att kunna begripliggöra fenomenet, förstå skämten och se parallellen till snapsvisekulturen krävs mer än att man kan identifiera melodins ursprung. För en som inte har den kulturella kompetensen och varken kan svenska eller Nagudialekt kan fenomenet med potatissånger te sig rätt svårbegripligt och således stå för något exkluderande alternativt betydligt mera exotiskt eller unikt än nypotatis.

Avslutande ord

Potatisfestivalen är en arena där den lokala kulturen – både den materiella och den immateriella – framhävs genom de produkter som säljs och den kultur som lyfts fram. I den här kontexten utgör potatissångerna en särpräglad, lokal tradition som uppstått i samband med Potatisfestivalen i Nagu och som under två decennier etablerats som ett återkommande inslag med symbolisk laddning via framför allt det språkliga innehållet. På ett ofta humoristiskt sätt skildrar sångaren och sångerna odlarens vardag samt potatisens historia och roll i den lokala måltidskulturen och traditionen.

Även om sångerna är relativt nya och inte har sina rötter i det äldre agrarsamhällets folkliga musiktradition, fungerar de som en levande tradition inom festivalens kulturella ramverk och där humor, melodilån och lokala språkliga uttryck samverkar. Språkvalet i kombination med att sångerna aldrig publicerats, samt att "påronsångerna" bara kan upplevas en gång om året, bidrar till att konstruera fenomenet som något unikt med upplevda rötter i en folklig kultur knuten till (potatisens) årstidscykel.

Upphovspersonerna bakom de första sångerna hade antagligen bara som avsikt att skriva några sånger som kunde fungera som en trevlig programpunkt på den i övrigt tvåspråkiga Potatisfestivalen, men mot bakgrund av att Nagu blivit en allt populärare sommarturistort kan man fråga sig om inte programpunkten har blivit en scen för att föra fram något som upplevs genuint för Nagu bortom närodlade grödor och hemslöjd. Sångerna, framförda i offentligheten på Potatisfestivalen, inte enbart hyllar potatisen – de framhäver även Nagus språkliga och kulturella särart. Genom potatissångerna och dess hänvisningar till mat- och snapsvisekultur

konstrueras Nagu som en ort förankrad i finlands-svensk kultur, inte minst i sång- och musikkulturen. Detta perspektiv på sångerna blir speciellt framträdande när man studerar potatissångerna i ljuset av en större förändringsprocess där Nagu i dag är mera beroende av turism än av potatis och där den språkliga och kulturella verkligheten är mångfasetterad: speciellt sommartid präglas orten av många andra språk än svenska, medan lokalbefolkningen lyfter fram en viss oro över att Nagudialekten talas av allt färre. Sett ur detta perspektiv kan man föreslå att sångerna trots allt har en levandegörande funktion: de bidrar till att levandegöra den lokala dialekten och i någon mån det folkliga musicerandet.

Musikkulturer och -traditioner behöver förstås processuellt och som något som är under ständig förändring och omförhandling. Denna text fokuserar på en relativt ny tradition som inte spontant kom på tal i samband med våra intervjuer. I våra intervjuer med lokalbefolkningen lyftes typisk skärgårdskultur, exempelvis (sjömans)visor på svenska samt valser framförda på dragspel som lokala musikformer förknippade med Nagu. Tiden får utvisa om framförandet av potatissånger eller sångerna i sig själva erhåller en sådan kulturell status att de lyfts fram när forskare återvänder till Nagu om ytterligare 25 år för att dokumentera och studera ljudmiljön.

Källor och litteratur

Arkivmaterial

Svenska litteratursällskapet i Finland. SLS 352 Visor från Åboland (1923). Uppteckning 451. *Kucku visan*, https://finna.fi/Record/sls.SLS+352_SLS+352+uppteckning+451. (Hämtad 22.4.2026).

Intervjuer

Intervjuer med personer bostta i Nagu i juni 2025 (i2025) som en del av fältarbetet inom Someco-projektet. Intervjuare Kaj Ahlsved. Intervjuerna finns i artikelförfattarens ägo.

Pressmaterial

Edberg, Jan-Ole. "Nypotatisen hyllades på festival i Nagu – men odlarna blir allt färre", *Landsbygdens Folk* 21.6.2023. <https://www.landsbygdensfolk.fi/nyheter/nypotatisen-hyllades-pa-festival-i-nagu-men-odlarna-blir-allt-faerre> (hämtad 8.12.2025).

Edberg, Jan-Ole. "Nagu firade nypotatisen med festival och marknad", *Landsbygdens Folk* 19.6.2025. <https://www.landsbygdensfolk.fi/nyheter/nagu-firade-nypotatisen-med-festival-och-marknad> (hämtad 16.12.2025).

Hollmén, Malin 2007. "Med potatisens som hedersgäst", *Åbo Underrättelser* 15.1.2007.

- Hwk. "Potatisfestivalen bjöd på trevlig familjelunch", *Borgåbladet* 22.9.1998.
- Laurén, Henrik. "Växtssäsongen bra, men priserna låga", *Landsbygdens Folk* 19.6.1998.
- LS. "Liselotte Ölander-Smeds: Ändra mer än namnet, Åbo *Underrättelser* 9.2.1995.
- Meriläinen, Tuuli. "Stark lokal prägel på den anrika Potatisfestivalen i Nagu som firades i fint sommarväder – se bilder!", *Åbo Underrättelser* 17.6.2024. <https://www.abounderrattelser.fi/artikel/stark-lokal-pragel-pa-den-anrika-potatisfestivalen-i-nagu-som-firades-i-fint-sommarvader-se-bilder/> (hämtad 16.12.2025).
- Pargas 2025. "Kort om Nagu". <https://www.pargas.fi/sv/web/pargas/kort-om-nagu> (hämtad 18.12.2025).
- Pro Nagubladet 2025. Program för Potisfestivalen 2025 och texten till Odlarens lovsång till "De vita Päron", *Pro Nagubladet* nr 13 (juni 2025), 48–49. Tillgänglig på <https://nagubor.fi/blad/pro-nagubladet-nr-13/> (hämtad 16.12.2025).
- Stolpe, Maud 2021. "I Nagu har man förr 'suti en viku i stugon' – Nagudialekten kännetecknas av korta stavelser", *YLE* 14.2.2021. <https://yle.fi/a/7-1514090> (hämtad 16.12.2025).
- Wallendahl, Mårten 2025. "Potatisodlarna skalar upp – klimatförändringen kan leda till ökad export", *YLE* 25.4.2025. <https://yle.fi/a/7-10076363> (hämtad 22.4.2025).

Webbkällor

- Andersson, Dan u.å. "En skön sång om potatis", publicerad på Projekt Runeberg. <https://runeberg.org/dadikter/42.html> (hämtad 8.12.2025).
- Levande kulturarv 2025. "Sång och dans runt midsommarstången". <https://levandekulturarv.se/forteckningen/element/sang-och-dans-runt-midsommarstangen#links> (hämtad 8.12.2025).
- Madonna 2018. "Don't cry for me Argentina", Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=KD_1Z8iUDho (hämtad 18.12.2025).
- Someco 2025. "SOMECO - Sonic Mediations and Ecocritical Listening". <https://uefconnect.uef.fi/en/someco-sonic-mediations-and-ecocritical-listening/> (hämtad 15.12.2025).

Litteratur

- Ahlsved, Kaj 2025a. "Sångpraktiker inom den svenska idrottsrörelsen (ca 1872–1939)". *Idrott, historia och samhälle*. Svenska idrottshistoriska föreningens årsskrift 2024, 8–28. <https://doi.org/10.61684/ihs.2024.33961>.
- Ahlsved, Kaj 2025b. "Songs out of season. Climate change and the changing rhythms of wine production". *Someco blog*. <https://blogs.uef.fi/someco/2025/04/30/songs-out-of-season-climate-change-and-the-changing-rhythms-of-wine-production/> (hämtad 26.3.2026).
- Anderson, Benedict 2006. *Imagined Communities*. Revised edition. London: Verso.
- Arvidsson, Alf 2023. "Folkmusikens genredynamik – representation och nyproduktion i historiskt perspektiv". *Folk och musik* 2023. <https://doi.org/10.33343/fom.130111>.
- Bachtin, Michail 2007 [1965]. *Rabelais och skrottets historia*. Övers. Sven Fyhr. Gråbo: Anthropos.

- Bergman, Anne & Carola Ekrem 2020. *Stora finlandssvenska festboken*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Bohman, Stefan 1985. *Arbetarkultur och kultiverade arbetare. En studie av arbetarrörelsens musik*. Stockholm: Nordiska museet.
- Brusila, Johannes 2020. "Vi dör ut. Ack, så tragiskt. Ack, så roligt." Självvironiskt förhandlande av finlandssvensk tillhörighet i internetmusikvideor. *Etnomusikologian vuosikirja* 32, 76–96. <https://doi.org/10.23985/evk.91774>.
- Brusila, Johannes, Kaarina Kilpiö, Kim Ramstedt & Inka-Maria Nyman 2025. *Digitala stämmor. Finlandssvensk musikkultur i förändring*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Djupsund, Ros-Mari 2019. "Hur härligt sången klingar". Identitet, gemenskap och utanförskap i finlandssvensk sång. Diss. Åbo: Åbo Akademi. <urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-3885-7>.
- Djupsund, Ros-Mari 2018. "Helan går' i Svenskfinland. En studie av snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska". *Puls. Musik- och dansetnologisk tidskrift* 3, 18–36.
- Edfelt, Anki & Susanne West 2014. *Mat vi minns. Mat med traditioner från finlandssvenska bygder*. Korsholm: Anki Edfelt och Susanne West.
- Lundberg, Dan, Krister Malm & Owe Ronström 2000. *Musik, medier, mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Mattsson, Christina 2022. *Den sällskapliga visan. Dryckesvisor i skillingtryck och visböcker 1790–1850*. Stockholm: Svenskt visarkiv/Musikverket.
- Mattsson, Christina 2002. *Från Helan till lilla Manasse*. Stockholm: Atlantis.
- Norrback, Märtha 2022. Bröd och bot. *Hushållsböcker och receptsamlingar under det långa 1700-talet*. Uppdaterad 12.8.2025. Tillgänglig på <https://historiskarecept.sls.fi/sv/article/brod-och-bot> (hämtad 8.12.2025).
- Nylund Skog, Susanne 2024. "I den svenska bubblan. Om midsommarfirande och svenskhet på Mallorca". *Budkavlen* 103, 14–36. <https://doi.org/10.37447/bk.147353>.
- Olkinuora, Hilka 2018. "Potatisgröt – den riktiga tröstmaten". *Potatisboken*. Red. Camilla Gorbatow. Ingå: Pro Ingå rf.
- Ordbok över Finlands svenska folkmål 2025. "Päron-hare". Helsingfors: Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 33. URN:NBN:fi:kotus-201330. Senaste uppdatering 6.6.2025. <https://kaino.kotus.fi/fo/> (hämtad 8.12.2025).
- Selander, Inger 1996. *Folkrörelsesång*. Stockholm: Sober förlag.
- Vikman, Noora 2009. "On the mountains, from the mountains, to the mountains – Polyphonic pasts, spaces and places of singing in a North Italian village Cembra". *Acoustic environments in change*. Red. Helmi Järviluoma, Meri Kytö, Barry Truax, Heikki Uimonen & Noora Wikman. Tammerfors: Tampereen ammattikorkeakoulu, 116–137.